

Чоох чардыктары

Пос алынча

Полызығлығ

Пос алынча чоох чардыктары

Адалыс

Пілдіріс

Иділіс

Наречие

Числительнай

Местоимение

Полызығлығ чоох чардыктары

Послелог

Союз

Кизегес

1. Хысхацахти Адалыс чоох чардығын сағысха кирчебіс.

Адалыс предметті таныхтапчатхан чоох чардығы полча. Адалыстар *кем?* (кізіні таныхтапчатхан) паза *нине?* (аннаң пасхалары) тіп сурығларға нандырчалар. Олар санча, падежтерче, тартылғы паза сказуемай формаларында сырай пастыра хубулчалар.

Падежтерні сағысха кирчебіс. (Таблица)

Идер тоғыстар

Идер тоғыс 1: *Пирілген адалыстарны падеж пастыра хубулдырыңар.*

Чазы, көгенек, тағ, тиин.

А.п.

Т.п.

П.п.

К.п.

О.п.

С.п.

Ы.п.

П.п.

С.п.

Т.п.

Идер тоғыс 2: *Пирілген текстті хызырыңар, түрк тіліне тілбестеңер, адаластың падеждерін таныхтаңар.*

Олаңай пүүрдең пасха пістің чирде хызыл пүүр парох. Ол узун хызамдых түктіг, узун хузурухтығ, улуғ хулахтығ паза устығ тумзухтығ. Аның сыны пір метр, көдірімі 20 килограмм. Пір сөснең, пу аң түгінең түлгее, пүдізінең адайға, хылығынаң пүүрге төөй. Хызыл пүүрлер пөзік тасхыллығ орыннарда чуртапчалар. Анда, өөрлерге чыылып, олар ах кииктерге, табырғаларға аңнапчалар. Сыыннар даа оларға тутырт салчалар. Інін хызыл пүүр пилен хуюларда итче, чайғызын тасхылзар пөзік сығыбысча, хысхызын тайғазар ин киледір. Кізідең ол хыйытча. Ачын даа полза, туюх орыннарда чуртап, ибдегі малларға ол хадылбинча. Хызыл пүүр тиксі тилекейде арам чуртапча, Хызыл книгаа киріл парған паза үлгүнең хайраллалча.

Тартылғы форманы сағысха кирчебіс

Предметті паза ол предметтің кемнің алай нименің полчатханын көзітчеткен форма тартылғы форма тіп адалча.

Тартылғы формада адалыстар, тартылғы падектегі сырай местоимениелерінең палғалызып, хубулчалар:

Хоос

Пір сан

минің хоозым

синің хоозың

аның хоозы

Көп сан

пістің хоозыбыс

сірернің хоозыңар

оларның хоозы/хоостары

Идер тоғыс: Пирілген адалыстарны тартылғы формада пір паза көп санда сырай настыра хубулдырыңар.

Сас, көнек, іңе, аал.

Сан	Сырай	Хозымнар	Көзідімнер
Пір сан	1 с	-ым, -ім, -м	
	2 с	-ың, -ің, -ң	
	3 с	-зы, -зі, -ы, -і	
Көп сан	1 с	-ыбыс, -ібіс -быс, біс	
	2 с	-ыңар,-іңер, -ңар, -ңер	
	3 с	-зы, -зі, -ы, -і	

Идер тоғыс: Адалыстарны тартылғы формада 3-ңи сырайда, 1 санда тургызыңар.

Кип, хап, пас, ат, тус, ух, сөөк, сүт, уйат, ағас, көөк, крек, ізеп, мөөт, эмек, иней, хузурух.

Сказуемай форма

Адалыстар чоохтағның хайдағ даа члені поладырлар, ол санда — сказуемай. Чоохтағда адалыстар піреде **пол** связканаң палғалызып (*Ол үгренңи полча, Мин имңи полчам*), піреде ол даа чох, чалғызаан турып, сказуемай полча (*Ол үгренңи. Мин имңибін*).

Сказуемай форманың хубулызы:

Сан	Сырай	Хозымнар	Көзідім
Пір сан	1 с	-бын/-бін, -пын/-пін, -мын/-мін	имңибін
	2 с	-зың/-зің, -сың/-сің	имңізің
	3 с	Хозым чох	имңи
	1 с	-быс/-біс, -пыс/-піс, -мыс/-міс	имңібіс

Көп сан	2 с	-зар/-зер, -сар/-сер	имчідер
	3 с	-лар/-лер, -нар/-нер, -тар/-тер	имчідер

Тиңнестірчөбіс

Тартылғы форма

Минің пабам

Синің пабаң

Аның пабазы

Пістің пабабыс

Сірерниң пабаңар

Оларның пабалары

Сказуемай форма

Мин пабабын

Син пабазың

Ол паба

Піс пабабыс

Сіреп пабазар

Олар пабалар

Идер тоғыс 1. *Пирілген сөстерні тартылғы формада паза сказуемай формада турғызыңар: тоғысчы, пастых.*

Тартылғы форма

ТОҒЫСЧЫ

ПАСТЫХ

Минің

Синің

Аның

Пістің

Сірерниң

Оларның

Сказуемай форма

ТОҒЫСЧЫ

ПАСТЫХ

Мин

Син

Ол

Піс

Сіреп

Олар